

Nové témy, nové nástroje a inovačné postupy prijímané sociálnymi partnermi

Zhrnutie

Úvod

Hlavným cieľom tejto porovnávacej štúdie bolo zhromaždiť informácie o tom, ako organizácie sociálnych partnerov v Európskej únii zavádzajú a používajú nové témy a inovačné prístupy, nástroje a postupy. Zameriava sa na odpovede sociálnych partnerov v oblasti riešenia rôznych problémov a potrieb, ktoré prináša pracovný život. Rozsah štúdie sa obmedzuje na postupy sociálnych partnerov na medziodvetvovej, odvetvovej a vnútroštátnej úrovni v rokoch 2000 až 2014. Táto štúdia vychádza z prehľadu literatúry o výskume Európskej nadácie pre zlepšovanie životných a pracovných podmienok (Eurofound) a ďalších subjektov a čerpá z informácií a analýz, ktoré poskytla sieť európskych korešpondentov nadácie Eurofound z celej EÚ a Nórska.

Politické súvislosti

Sociálny dialóg je v Európe stále veľmi dôležitý. Tridsať rokov po zavedení sociálneho dialógu na úrovni EÚ sa všetky zúčastnené strany zhodujú, že úsilie vyvíjanému v tejto oblasti je potrebné dať nový impulz. Okrem toho politické diskusie na úrovni EÚ poukázali na to, že najmä od krízy v roku 2008 sa objavili nové diskusie o sociálnej spravodlivosti, demokracii, kvalite práce a nových modeloch pracovnoprávných vzťahov, čo stavia tradičné spôsoby vzťahov medzi sociálnymi partnermi a systémov sociálneho dialógu pred nové výzvy. Z tohto dôvodu je dôležité skúmať, ako sociálni partneri zareagovali na množstvo politických, právnych a sociálnych výziev tým, že objavovali nové témy a nové nástroje a vyvinuli inovačné prístupy.

Hlavné zistenia

Organizácie sociálnych partnerov v celej Európe prijímajú opatrenia na riešenie výziev, ktorým čelia. Význam, rozvoj a úspech týchto opatrení však zostávajú na rôznej úrovni a je ťažké ich posúdiť.

Nové a inovačné témy na programe vo všetkých členských štátoch

Prvým dôležitým prvkom, ktorým sa štúdia zaoberá, je vymedzenie aspektu novosti. Táto skutočnosť sa zvažovala vo svetle jednotlivých vnútroštátnych kontextov a inštitucionálneho prostredia, pretože existujú veľké rozdiely v systémoch vzťahov medzi sociálnymi partnermi a spôsoboch spolupráce organizácií sociálnych partnerov v závislosti od inštitucionálneho zázemia.

V štúdiu sa identifikujú dva hlavné typy nových tém:

- tie, ktoré sú nové z pohľadu EÚ (napríklad zmena klímy),
- tie, ktoré sú nové len pre niektoré členské štáty (napríklad rodová rovnosť).

Okrem týchto rozdielov jedným z najdôležitejších zistení štúdie je, že vo všetkých krajinách EÚ sa sociálni partneri podieľajú na začleňovaní nových tém do svojho politického programu a na uplatňovaní nových a inovačných riešení v reakcii na objavujúce sa výzvy. V niekoľkých krajinách sa tiež zapájali do organizačných úprav, ako sú napríklad fúzie a nábory. Staršie a novšie členské štáty sa výrazne líšia, pokiaľ ide o rozsah riešených nových tém a motiváciu na ich riešenie. V tejto súvislosti možno určiť tri hlavné skupiny krajín. Prvá zahŕňa 11 krajín (tie, ktoré do EÚ vstúpili od roku 2004, a Spojené kráľovstvo), v ktorých vnútroštátni sociálni partneri riešia predovšetkým témy zavedené politickým programom na úrovni EÚ. V druhej skupine (10 krajín zo strednej, východnej a južnej Európy) sa sociálni partneri zaoberajú väčším množstvom nových tém nad rámec „minimálneho katalógu“ v snahe dosiahnuť lepšie pokrytie nových skupín na trhu práce alebo skupín s nízkymi príjmami alebo zručnosťami, ako aj riešiť problémy sociálneho zabezpečenia. V tretej skupine (osem krajín severnej a západnej Európy) sa sociálni partneri venujú najširšiemu spektru nových tém v reakcii na vnútorné a vonkajšie stimuly a výzvy.

V analýze sa naznačuje, že iniciatívy na úrovni EÚ, a najmä dohody sociálnych partnerov na úrovni EÚ – napríklad dohody týkajúce sa zamestnávania na dobu určitú, práce z domu a rodovej rovnosti – mali silný vplyv na výber nových tém, ktorými sa majú sociálni partneri na úrovni jednotlivých štátov zaoberať. Tento vplyv bol obzvlášť viditeľný v krajinách, kde sú pomerne slabé organizačné kapacity a politický vplyv sociálneho dialógu a sociálnych partnerov (napríklad v krajinách strednej a východnej Európy).

Zvýšený tlak na sociálnych partnerov na zmenu

V štúdiu sa potvrdzuje, že po roku 2008 vo všetkých členských štátoch výrazne vzrástli tlaky na sociálnych partnerov na zmenu. Tento trend sa však zdá byť výraznejší v krajinách južnej Európy a osobitne zrejmy v krajinách najviac postihnutých krízou z roku 2008.

V štúdiu sa identifikovalo niekoľko faktorov zmien, ktoré sú pre zamestnávateľov a odborové zväzy spoločné. Patria sem:

- vnútorné výzvy vrátane organizačných, ako sú potreba reagovať na čoraz rôznorodejšiu pracovnú silu a zloženie podnikov,
- vonkajšie výzvy, ako napríklad reštrukturalizácia, zvyšovanie nezamestnanosti a právne reformy, ktoré upravujú vzťahy medzi sociálnymi partnermi.

Analýza takisto ukazuje, že sociálni partneri majú spoločné záujmy a obavy týkajúce sa potreby zlepšiť základňu zručností a vyrovnať sa s demografickými zmenami a rastúcou diverzifikáciou v rámci trhu práce. Takisto existuje spoločný záujem o stabilizovanie a posilnenie úlohy samotného sociálneho dialógu.

Existujú však aj významné rozdiely. V rokoch 2000 až 2014 došlo v odborových zväzoch k väčšej organizačnej reštrukturalizácii ako v organizáciách zamestnávateľov. Medzi týmito sociálnymi partnermi naďalej existujú výrazné rozdiely, pokiaľ ide o riešenie konkrétnych tém a uplatňovanie politik súvisiacich s pracovným životom.

Je zrejmé, že nie všetci sociálni partneri majú schopnosť prispôsobiť sa a zaviesť nové postupy. Vyplýva to najmä z rozdielov v organizačnej sile a ich špecifického rámca vzťahov medzi sociálnymi partnermi. Štúdia ponúka dôkazy o polarizácii medzi členskými štátmi, v ktorých sociálni partneri zohrávajú významnú úlohu v regulácii pracovného života, a štátmi, v ktorých nezohrávajú žiadnu úlohu.

Tri rôzne druhy vplyvu

Posúdenie sociálno-ekonomického vplyvu nových postupov a inovácií je náročné. V tejto štúdiu sa identifikujú tri rôzne druhy vplyvu:

- kvázi regulačný vplyv na pracovné podmienky: platí to najmä v prípade krajín severnej a západnej Európy,
- silný, ale menej univerzálny vplyv: hlavne v skupine krajín južnej Európy,
- okrajový vplyv: hlavne krajiny strednej a východnej Európy.

V štúdiu sa zistilo, že tieto tri druhy vplyvu sa v hrubých črtách prekrývajú s rôznymi modelmi vzťahov medzi sociálnymi partnermi, ktoré existujú v Európe. Najsilnejší vplyv sa dosiahol v tých krajinách severnej a západnej Európy, ktoré sú charakteristické silnými odborovými zväzmi, ako aj organizáciami zamestnávateľov.

Záver

Organizácie sociálnych partnerov už ukazujú určité inovačné prístupy v úsilí riešiť nové potreby a preskúmať manévrovací priestor, ktorý zostal po zavedení najnovších reforiem do systémov vzťahov medzi sociálnymi partnermi. Pretrváva však významná potreba posúdiť presný rozsah a vplyv týchto prístupov: na vnútroštátnej i odvetvovej úrovni by mohli byť vytvorené opatrenia na pomoc pri hodnotení súčasných opatrení a na vývoj ďalších užitočných ciest.

Uznáva sa, že je potrebné posilniť proces sociálneho dialógu. A znovu, opatrenia vypracované na vnútroštátnej alebo odvetvovej úrovni by mohli zvýšiť schopnosť sociálnych partnerov reagovať na novo vznikajúce témy a výzvy.

Inovačná sila a potenciál sociálnych partnerov, ako aj sociálneho dialógu, je zakorenená v ich autonómii, a tá by sa mala podporovať.

Nakoniec, pokiaľ ide o otázky nad rámec zamestnanosti, je potrebné, aby tvorcovia politik podporovali a posilňovali úlohu a zapojenie sociálnych partnerov a sociálneho dialógu pri prerokúvaní hlavných problémov, ktorým čelia európske spoločnosti.

Ďalšie informácie

Správa *New topics, new tools and innovative practices adopted by the social partners (Nové témy, nové nástroje a inovačné postupy prijímané sociálnymi partnermi)* sa nachádza na stránke <http://www.eurofound.europa.eu/publications>.

Ďalšie informácie poskytne vedúca výskumu Isabella Biletta na adrese ibi@eurofound.europa.eu